

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Cap. XIII. Impedimentum duodecimum. Impotentia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

peccato incestus, sicuti rectè notavit Sanchez lib. 7. mar. d. 67. num. 7. quare, nec speciatim, ut incestum in Confessione explicandum, quia in copula illicita (ut nimis saepe dictum est) Tridentinum abstinuit ab his remotioribus gradibus contractionem impediendi, &c.

Vides ergo diversitatem, præsertim illam de incestu Titius enim cognoscendo, confanguineas Bertæ vxoris suæ in remotioribus illis gradibus, committit incestum. Idem verò Titius cognoscendo confanguineas dictæ Mariæ sibi extraneas, sed jam vnitæ per copulam illicitam, cognoscendo, inquam, eas, quæ Mariæ sunt conjunctæ in primo, & secundo gradu, committit quidem incestum, sed cognoscendo eas, quæ eidem Mariæ sunt conjunctæ in tertio, & quarto incestum non committit.

4. Dixi autem n. 2. (petere licitè non potest) potest enim, imò, & debet, reddere ne ex peccato vnus conjugis petatur dampnum alteri. Nam propterea, sic, & alter consenserit ad prædictum incestum, etiam, & ipse petere non poterit, ut explicatius alibi docui, l. 7. in Decal. c. 4. §. 2. in præf. 12.

5. Tria tunc exciderunt, quæ te ignorare non conuenit, primum, Secundum Sanchez l. 7. d. 3. n. 1. & Pontium l. 10. c. 7. n. 6. alibi, excusari ab hac pœna non valendi petere debuit, à suo conjugè, mulierem, quæ præcisè vi oppressa fuit à confanguineo sui viri, quia tunc cum culpam non committat mulier, non meretur pœnam, esto naturaliter oriatur affinitas. Secundum, eandem excusationem concedi probabiliter à nonnullis, ut Pont. l. 2. Bonac. de mar. q. 4. p. 2. n. 5. Avers. q. 17. mar. sect. 3. Ver. Quid si fem. contra Sanch. & Pontium, si ex metu gravi, siue mulier, siue vir cogatur similem incestum committere. Nam quamvis tunc peccent, Ecclesia tamen non videtur tunc illum, vel illam castigare tanta pœna velle. Tertium, probabiliter etiam à nonnullis concedi eandem excusationem, si ad hoc ignorantia, siue facti, siue juris, siue pœnæ, dummodo non sit affectus, ut liberi dicti conjuges peccent, id quod clare docet Sanchez l. 1. d. 3. n. 43. De his tribus, lege Dianam p. 11. tract. 5. ref. 3.

§. IV. Qualis copula Affinitatem pariat.

1. Quoniam copula radix est prædictæ Affinitatis, ideo maxime hic explicari solet, qualis esse debeat copula, ut illa certo Affinitas oriatur. Dico, hac in re vnum esse certum, incerta duo: Certum est, nequaquam sufficere actus quantumcunque turpes esse, sed requiri copulam consummatam intra vas femineum, ubi effundatur semen.

2. Hinc non confurgit hoc impedimentum ex copula sodomitica, nec ex copula cum mortua, nec ex effusione seminis omnino extra vas, nec ex congressu spadonum, qui verum semen non emittunt, nec, ut declaravit Pius V. ex Matrimonio rato non consummato, ex illo tamen oriri impedimentum publicæ honestatis, ne obliuiscaris.

3. Contra, ut vult Sanchez l. 7. d. 64. n. 17. confurgit ex copula habita cum dormiente, cum ebria, cum infana, cum invita, cum coacta, cum ignorante, siue jus, siue factum; tunc enim vera fit feminum commixtio, & fit vnum principium generationis.

4. Atque hic nota diligenter differentiam, nam nunc docemus, oriri Affinitates à copula, etiam vi, vel metu habita: at paulo ante in præced. num. 6. docuimus ex copula vi, metu, &c. habita, non oriri pœnam non valendi petere debitum: quæ duo, quia sunt valde diversa, ideo valde notanda. Prius enim est ante contractum matrimonium, posterius vero est post illud jam legitime celebratum.

5. Jam vero, incertum est, Primò. An oriatur affinitas si semen emittuntur extra vas, sed illud sibi matrix attrahat, vel, si aliqua tandem arte, etiam ope Dæmonis, intra vas mulieris intromittatur. Negat Pontius, lib. 7.

cap. 33. num. 2. affirmavit cum communi Sanchez l. 7. d. 64. num. 15. Pont. q. 3. p. 12. n. 14. Avers. q. 17. sect. 1. Ver. Dubitari etiam, Perez d. 3. sect. 1. n. 4. G. Hurt. d. 20. de mar. diff. 1. num. 3. & merito, jam enim licet adest verissima seminum commixtio.

6. Incertum est secundo. An prædicta Affinitas oriatur si intromisso semine viri, mulier suum semen femineum non emittat, quo aliquando in femina frigidiore fertur, posse contingere?

Respondeo, Quamvis debeat semper præsumi, femina etiam, & ipsam feminalem, vnde, nisi evidentissime contrarium constet, in praxi, tum in foro fori, tum in foro conscientie est pronunciandum. Affinitatem esse contractam, tamen pro eo raro casu, qui posset contingere, duæ sunt sententiæ.

7. Non oriri tunc affinitatem, docet Perez l. c. num. 5. G. Hurt. l. c. num. 4. Avers. l. c. V. Dubitatur tamen, alique, & novissime Verricelli, r. 4. q. 2. n. 27. sect. 10. Ratio principalior est, quia ex Medicorum sententia ad generationem requiritur necessarium semine femineum. Quando igitur hoc absit, cum vir, & mulier non possint fieri vnum principium generationis, quod est radix Affinitatis, ipsa Affinitas oriri non potest.

8. Oriri tunc Affinitatem, docet Sanchez l. c. num. 20. Pontius l. 7. cap. 33. num. 2. alique, qui, hi probabilius putant, non esse necessarium ad generationem femineum semen, esto adiuvet. Quare sine hoc poterunt vir, & mulier fieri vnum principium generationis.

9. Vtraque sententia est probabilis, ut fateatur idem Sanchez l. c. n. 19. & in simili iterum dicitur à nobis aliquanto inferius, tract. 5. c. 7. n. 5.

CAPVT XIII.

Impedimentum Duodecimum.

IMPOTENTIA.

§. I. Quid, & quidplex sit?

1. Impotentia coeundi, seu inhabilitas ad consummandam copulam (quam Sacri Canones *Toto titulo de frig. & maleficiis*, frigiditatem appellant) est impedimentum dirimens Matrimonium contrahendum, idque jure naturæ est, ut non possis tradere tuum corpus ad actum illum impossibilem. Quare, siue tu scias, siue tu nescias impotentiam, si tamen verè impotens sis, impedimento eris affectus, & consequenter ineptus ad Matrimonium.

2. Dixi autem primò, (*impotentia coeundi*) nam impotentia generandi (quam *sterilitatem* appellamus) impedimentum non est dirimens; Ita Sanchez l. 7. d. 97. num. 26. tunc enim, si haberi nequit primarius finis Matrimonii, nempe prolis generatio, habetur tamen secundarius, qui est remedium concupiscentiæ. Porissimum, quæ jam adest immediatè potestas perficiendi copulam, esto absit, quasi per accidens effectus copulæ, id est proles. Nam propterea potest Maritus commisceri cum vxore vicina partui quamvis sine effectu novæ prolis, &c.

3. Dixi item (*dirimens matrimonium contrahendum*) nam impotentia superveniens Matrimonio jam contracto, siue consummato, siue rato, illud non dirimit. An vero tunc liceat usus Matrimonii, dicemus §. 5.

4. Impotentia autem hæc tunc certo adest, quando aliquid, ut volunt Sanchez l. 7. d. 92. per totum, & d. 107. Pont. l. 7. c. 60. n. 3. & G. Hurt. d. 22. diff. 1. 3. & 7. ex his tribus certò deest, vel scilicet deest Potentia ad penetrationem vas, vel Potentia ad emittendum verum semen, vel Potentia ad illud emittendum intra vas, neque enim sufficit, si emittatur extra vas, quamvis in ejus ore. Lege G. Hurt. l. c.

5. Hæc

5. Hæc autem certitudo potest esse, vel certa, & evidens physice, (ut, si vir æputata habeat virilia, aut omnino arida) vel certa, seu valde verosimiliter evidens, quo pacto dicetur certa moraliter) ut si membrum virile sit aliquantum aridum, vel fœmina sit ita arcta, ut valde probabiliter non possit incisione, vel alio remedio adjuvari. Quando autem adsunt indicia probabiliter indicantia impotentiam, ita ut oppositum probabilitatem nullam habeat, dicitur certo moraliter adesse impotentia. Nos hanc probabilitatem vocabimus deinceps veram probabilitatem, vel, ut dixi, certitudinem moralem.

6. Quando hæc certitudo, sive physica, sive moralis non adest, tunc profecto impotentia erit dubia, idque tunc est, quando indicia ad prædictam certitudinem physicam, vel moralem non attingunt. Quare, quando potentia est probabilis, ita ut etiam oppositum, id est impotentia sit probabilis, inter dubias connumerat in hac materia, quia cum tunc deficiat à certitudine physica, vel morali, incerta censenda est in tanto negotio pertinente ad Matrimonium. Quoniam ergo ejusmodi impotentia; vel est perpetua, vel temporalis, vel dubia, loquamur de singulis separatim.

§. I. Impotentia absolute perpetua.

1. Impotentia absoluta, & perpetua (quæ tunc adest quando ea, certo physice, vel moraliter, ut modo explicui, nec arte, nec medicamento, absque gravi periculo, removeri potest) est certo impedimentum dirimens Matrimonium contrahendum, vel cum ipsa contractum. Constat ex claris lurbis. C. *Fraternitatis de frigid. & malefic.*

Si mulier adeo sit arcta, ut nulla incisione vel remedio adjuvari possit, est certo perpetuo impotens: at si incisione non valde difficili adjuvari posset, tunc non esse, nisi impotentiam temporalem docet Sanchez l. 7. d. 9. 3. cum communi, quia putat, obligari fœminam, cum non valde difficilem incisionem pati. At esse perpetuam, & Matrimonium dissolvendum, tenet mordicus Pontius l. 7. c. 62. latè. Lege etiam Dian. p. 1. tract. 5. resol. 1. 1. latissimè, quia, contra, putat, non obligari fœminam ad incisionem illam. Si cum legas, merito illi non repugnabis.

2. Quid si solum per miraculum tolli possit impotentia?

Respondeo, adhuc esse impotentiam perpetuam, atque adeo afferentem impedimentum dirimens. Ratio est, quia consideranda impotentia est juxta cursum naturalem, non juxta miraculosum. Puto tamen, impotentiam ex maleficio, si per orationes, suffragia, & exorcismos, multo magis, si per medicamenta naturalia removeri posse prudenter judicari, non esse perpetuam, sed temporalem, quia tunc essent remedia spiritualia quidem, sed quasi ordinaria; & non miraculosa.

3. Quid, si ejusmodi Maleficiati impotentia, ope magica tolli possit?

Respondeo, si cum peccato, reputabitur perpetua, quia, quod cum peccato fieri debet, impossibile reputandum est: Si sine illo, sanè reputabitur possibile, atque adeo perpetua impotentia non erit: intellige, quando hæc possibilitas facilis, seu certè, non valde difficulter habere executionem possit.

4. Triplici autem modo à Mago obtineri ejusmodi impotentia remotio solet. Primo, per novum maleficium, & tunc impotentia est perpetua, quia ejus remotio non posset haberi, nisi cum peccato. Secundo, per nullum maleficium, sed, vel tollendo signum maleficii sine maleficio novo; vel adhibendo medicamenta naturalia, & tunc impotentia est temporalis, si haberi id non valde difficulter posset, quia sic sine peccato, ut alibi diximus L. h. 2. in Decal. cap. 6. §. 7. impotentia tolleretur. Tertio, si quamvis obtineri remotio impedimenti pos-

set à Mago sine novo Maleficio, tamen prædicta remotio non ablaturum, nisi cum Maleficio, quia non nire solet, quando signum Maleficii haberi non potest ex eo, quod v. g. fuit projectum in Mare, vel confusum in actione transeunte, v. g. in comestione, vel in ratione verborum, & hoc pacto impedimentum est perpetuum, quia licet alias posset sine peccato tolli, tamen de facto nunc sine illo non tollitur.

An mulier jam conjugata obligetur pati incisionem nec periculosam, nec gravem doloris, etiam si debet procedat ex parte viri, Alij negant, Alij affirmant, quæ probabiliter, ut latè cum aliis minutis prælo-

5. Porro, quando certo physice, vel moraliter constat de impotentia, cum qua contractum fuit Matrimonium, nollum illud omnino censendum esse. Sanchez l. 7. d. 107. num. 2. & deinceps. Pontius, cap. num. 1. G. Hurt. d. 2. 2. diff. 1. 1. Perez d. 37. tit. 15. Quid tunc non licebit conjugibus se ut conjuges generare, sunt separandi. Quod, si iudex præceptum illud forte ponat etiam sub excommunicatione, ut se mutuo tractent, non valebit præceptum, nec excommunicatio, quia inniteretur præsumptioni Potentia, adeoque prædicti Matrimonii: at præsumptio cedit veritati. Pro foro autem externo semper requiritur sententia iudicis declarantis Matrimonium invaliditatem, quæ tunc iudex (hæc audibile de frig. & malef.) debet dicere, si certa modo dicto appareat impotentia (num. 1. 1. 2. b. dicam infra) nullo requisito iuramento conjugum nec testimonio septimæ manus: quæ omnia dicta explicamus non multo post.

MATRIMONIUM EVNUCHI, SEV SP. ADULT.

6. Hinc, si quis ambobus Testibus caret, vel utriusque attritus habeat, invalide Matrimonium contrahit, cum verum semen emittere non possit, impedimentum bonat perpetuo. Quod cum definitum sit à S. S. V. apud Gut. l. 1. quasi. Canon. cap. 6. in 2. edit. Sanchez, cap. num. 17. Pontius, l. 7. cap. 67. & 68. aliud addere opus non est. Illum, qui cum sana, atque integra virilia habet, non pollet testiculo, esse potentem ad semen verum emittendum, & consequenter esse aptum ad Matrimonium cum Medicis Perez, d. 37. tit. 3. n. 4.

MATRIMONIUM DECEPIT.

7. Quamvis Ecclesia, teste Sanchez l. 7. d. 31. n. 2. non reiciat senes à Matrimonio inuendis, qui præmit, vel ex ipsa natura, vel medicamentis vel a quocunque ciborum posse fieri sufficientes ad actum conjugum, tamen, si supponamus, hanc sufficientiam adesse nullum posset, quid dicendum? Loquamur prius de Senectute de Vetula.

8. SENEX, si ita viribus exhaustus supponatur, nunquā possit actum conjugalem consummare, unde contrahet, quia tunc ejusmodi impotentia esset in se totum perpetua. Ita Sanchez l. 7. d. 2. n. 74. Avez, p. 1. 1. 1. V. Septimo possum. Bonac. q. 3. p. 1. 3. n. 8. alique contra Henríquez, apud Bonac. l. c. alioque putantes, non contrahere, quia semper retinet potentiam suam in se fecam seminandi. Si verò sit ejusmodi, ut possit ad prædictis cibis, ac medicamentis illum actum consummare, quamvis generare non possit, quia illud in se sterile sit, contrahet valide, quia impotentia non est temporalis. Nam propter similem rationem moriturus, licet ob diutissimam febrem tunc non sit aptus ad copulam; tamen aptus est ad Matrimonium, quia illa debilitas, est (puta cum convalescet) amovibilis.

9. Pontius apud Hurt. max citandum tenet Matrimonium non solum iniiri posse valide ob finem generandi, ut communiter fit, sed etiam, si fiat solum ad sobolem, ut communiter fit, sed etiam, si fiat solum ad mutuam societatem cum vxore, unde impotentem perpetuum, atque prædictum senem essetum posse, valde Matrimonium iniire cum prædicto sine. Sed, quia nos non

Hartado, d. 12. *mar. diff.* 4. qui id efficere probat, hanc sententiam reuocamus. Ita Sixtus V. modo allatus, & apud Hart. loc. c. 12. ideo absolute dicimus, ejusmodi impotentem non esse aptum ad matrimonium. Certè, si scias, etiam Eunuchus possit valide ad prædictum finem matrimonium contrahere, & tamen Sixtus V. Cum Sanch. lib. 7. *mar. d. 97. n. 13.* definit non posse. Immo, dum ibidem dixit impotentiam esse impedimentum dirimens, nec distinxit ad hunc, vel illum usum nostrum videtur casum definituisse. Si ejusmodi mulier, & vir impediendi consensu nolint se copulare matrimonio, sed quoddam Societatis vinculum inire, videtur concedere. Aversa l. c. Henric. l. c. Sanch. l. c. qui quid dicat contra Sanch. Hart. d. 22. *diff. 5. n. 18.* sed amoto periculo continentie.

10. VETULA quomodocunque decrepita, & certè inepta ad sum semen effundendum, si est capax feminis viri, valde contrahet in sententia eorum, qui putant, semen mulieris non esse necessarium ad generationem proli; at invalidè in eorum sententia, qui contra, putant esse simpliciter necessarium. Quoniam vero vtraque opinio, ut supr. dixi cap. 12. §. 4. n. 1. probabilis est, certè, & probabilis validitas, & probabilis item invaliditas matrimonii. An ejusmodi senes decrepiti, si inveniuntur matrimonio copulati, possint conari licitè ad copulam, vel alios tactus inter se exercere, dixi satis distinctè lib. 7. in *Decal. c. 3. §. 5. n. 37. & 39.* De vxore reclamante, quod duxerit virum senem, atque adeo impotentem, disputat Tancr. in *quæst. mor. p. 2. r. 5. quæst. 24.* qua soliditate rationum, expendi Lector.

MATRIMONIUM MULIERIS PARIENTIS cum sua vite, vel proli periculo.

11. Si mulier potens quidem sit ad actum conjugalem, sed cum sua vite periculo, vel cum proli morte, vel cum abortu semper pariat, valide matrimonium inire poterit; Ita Sanch. d. 62. *num. 28. & 29.* Boff. de *officiis marit. c. 1. num. 175.* quia jam potens est, ad quod essentialiter requiritur ad matrimonium, nempe ad copulam.

12. Sed licetne si id advertens, & sciens faciat? Quod certè contingere posset in Vidua, quæ hæc mala jam experta in præcedente matrimonio sit?

Respondeo. Si id faciat, nesciente novo marito, certè, peccabit, quia illi magnum damnum infert, dum in re, tam gravi, eum decipit. Ipso autem sciente, nequaquam peccabit ex hoc capite, quia sciens, & consentienti non fit injuria, at mortaliter peccabit (ait Boffius l. c.) ex alio capite, hoc est propter damnum, quod facit sibi, proli, dum illius mortis (& aliquando etiam sine proli) & sui periculi, causa est. Neque excusari potest (ait idem Author) à fine remedium adhibendi tentationibus concupiscentiæ; Eas enim aliis remediis orationum, & mortificationum cum Dei gratia superare poterit. Verum hanc non peccaturam, si nubat marito scienti, docent nonnulli, quia, ut mox dicit Sanchez in simili, non facit injuriam, nec proli, nec sibi: Non proli, quia melius est, aliquo tandem tempore esse, quamvis sine Baptismo (tunc enim non habet peccatum à se commissum, sed originale commissum ab alio) quam nunquam esse. Non sibi, quia durum esset, negare mulieri, & aliquando quidem valde calida, remedium matrimonii à Christo Domino ad eum finem inter cæteros institutum, & eam compellere ad remedia illa mortificationum valde dura, & extraordinaria; nam, neque infirmum, ut vitam servet, obligamus ad remedia admodum difficilia adhibenda, vel conquirenda. Profecto hanc sententiam probabilem esse, negare non possum.

13. Atque hæc de Matrimonio contrahendo. Quid, si hæc pericula superveniant Matrimonio, jam à Muliere contracto? poteritne ipsa reddere, & petere debitum conjugale?

Respondeo. Probabilius cum Sanch. d. 102. *n. 9. & 11.*

Boff. loc. c. num. 173. & 177. aliusque, puto, posse, quia tunc separare virum à thoro, vel colubitationes vxoris nimis esset vtiq; durum, quod certè debent facere, ne manent sub continuo periculo peccandi.

14. Dices: Non separentur, sed se gerant, ut frater & soror?

Respondeo. At nimis esset durum simul esse in eadem habitatione cum tanto peccandi periculo.

15. Illud tamen mulieri concedo, ut quamvis, (sicut dictum est) possit, non obligetur cum tanto damno debitum reddere.

MATRIMONIUM IMPUBERIS.

16. Impotentia ad generationem, qua laborat ætas puerilis, cum ex se non sit perpetua, Impedimentum dirimens ex jure nature non est; Ita Pont. l. 7. *mar. cap. 6. §. n. 4. fine.* unde inter infideles, si cætera non decident, valeret ejusmodi matrimonium, puta, ut exirendum suo tempore) Ecclesia tamen illam esse impedimentum dirimens definit *Toto in. de Disp. Impub.* cum illa exceptione: *Nisi malitia suppleat ætatem.* Est igitur hic explicanda, tum definitio, tum exceptio.

17. Quoad definitionem. Ecclesia statuit, ut nec puer (qui ille in hac materia est, qui annum decimum quartum nondum complevit) nec puella (quæ est illa, quæ nondum complevit annum duodecimum, quo tempore dicuntur Impuberes) statuit (inquam) ut non possint valde Matrimonium de præfenti contrahere cum quocunque, quamvis puberi. Addunt Sacri Canones, illud Matrimonium, si fortè contrahatur, valere, ut sponsalia, de qua re infra l. 3. de *spons. c. 3. §. 1.*

18. At peccabitne impubes sic matrimonium attentando?

Respondeo. Peccaturam mortaliter tenent non pauci, ap. Sanchez. mox citandum, Leand. d. 1. *mar. quæst. 36.* multos citans, Pont. l. 7. *mar. cap. 6. §. num. 3.* sibi fortasse contrarius, quia sit, inquit, injuria Sacramento, redditus, enim irritum ætatis defectu. Verum alii putant, ut Sanch. l. 1. d. 17. *num. 5. & 6.* Pont. fortasse sibi contrarius l. 52. *cap. 5. num. 4.* Qui dicatur Puberti proximus vide apud Dianam p. 11. *r. 7. Ref. 39.* mortaliter non peccaturam, quia ejusmodi Matrimonium sic contrahi, permittunt Canones, illud interpretantur, tanquam Matrimonium de futuro, id est tanquam sponsalia. Hæc posterior sententia ut benignior est, ita sit item probabilior.

19. Quoad exceptionem (*Nisi malitia suppleat ætatem*) præmitte, nomine Malitiæ, hic duo intelligi. Primò: Matritatem Iudicii, ut possit cum rationis usu contractus matrimonii celebrari, secus enim illud esset irritum ex defectu consensus. Secundò, Potentiam coeundi, id est emittendi verum semen intra vas femineum, quam certè, vel ex facto, quia fortè copulam cum aliqua habuit impubes, vel ex habitu, & dispositione corporis, addita propinquitate ad ipsos annos pubertatis, colligere poteris, ut latè, & minutè colligit Sanchez, loco mox citando. His duobus positis, declarat, seu statuit Pontifex, esse validum matrimonium initum ab Impubere.

20. Verum licitumne etiam erit?

Respondeo, certum est, Matrimonium ab ejusmodi Impubere debere fieri cum licentia Episcopi, & item ex gravissima, & vrgentissima causa, ut loquitur Sanch. l. 7. d. 194. *n. 12.* quia à Sacro Textu c. 2. de *Disp. Impub.* requiritur pro causa bonum pacis: & tunc jam validum erit, & licitum. Notat tamen Pyrrhus Conrad. in *praxi disp. 4. cap. 3. n. 3.* quia vix solet intervenire gravissima hæc causa, ideo omnes Episcopos hanc dispensationem remittere ad Pontificem, quamvis, solum per duos menses, puer distet à pubertate.

21. Quod, si forte deinde comperiatur, erratum fuisse, & ejusmodi impuberem, non esse habilem copulæ exercendæ, adhuc esset validum Matrimonium, quia tunc judicare vult Ecclesia, inhabilitatem illam esse temporalem, quare vult, ut expectetur usque ad completissimam

completissimam pubertatem, quæ in viris est anno decimo octavo, & in fœminis anno decimo quarto. Quod, si neque in his annis habilis esset, tunc enim vero emergit rationabilis dubitatio, an inhabilitas sit perpetua, an temporalis, an erit opus triennali experientia, de qua mox.

22. Sed adhuc dubitabis. Si certa appareat malitia ætatem supplens, impubes autem sine licentia Episcopi, & sine gravi causa Matrimonium contrahat peccabitne mortaliter? quamvis validè contrahat, ex dictis num. 19.

Respondeo, quicquid colligi possit ex Pontio, lib. 12. matr. c. 5. n. 4. certè Sanch. lib. 7. matr. d. 104. n. 1. referens Navar. Sylvestrum, aliosque, & non reiciens indicat, peccaturum mortaliter, quia id (quod certè in se grave est) prohibitum est graviter in Iure.

23. Siste hîc Lector: paulò ante n. 18. diximus, non peccare mortaliter impuberem, cui malitia non supplet ætatem, Matrimonium contrahendo: nunc verò docemus, impuberem, qui malitia supplet ætatem, peccare mortaliter, si sine gravi causa, consensuque Episcopi Matrimonium contrahat. Hæc certe non videntur sibi cohærere.

24. Respondeo, cohærere satis, nam quando non adest malitia supplens ætatem, nullum fit Matrimonium, sed ex dispositione Sacrorum Canonum sic concedentium, sunt sponsalia, ut supra vidimus. Quare nihil fit contra voluntatem Ecclesiæ. At quando malitia supplet ætatem, fit verum Matrimonium, quod Ecclesiæ fieri pro eo impubertatis tempore prohibuit, nisi accedente gravi causa legitimè approbata. Sic post accuratam considerationem concilianda hæc duo dicta, videntur mihi.

MATRIMONIUM HERMAPHRODITI.

25. Circa Hermaphroditos, idest habentes sexum virilem simul, & fœmineum sex distinguo casus in hunc modum: videnda tamen sunt non pauca à me supra lib. 7. de Ord. cap. 5. §. 1. dicta, cum de Ordine.

26. Primus casus. Quidam duos habet sexus, sed secundum unum est impotens, potens secundum alium: quid Iuris?

Respondeo, hunc cum Sanchez lib. 7. d. 106. non posse Matrimonium contrahere, nisi secundum sexum, quo esse potest. Id probatione non indiget.

27. Secundus. Quidam habet duos sexus in vitroque potens, quid item Iuris?

Respondeo, Si æqualiter est in vitroque potens dicam mox n. 29. Si vero prævalet sexus fœmineus, reputanda est mulier, unde nec poterit validè Ordines suscipere, nec profiteri in Religione virorum, nec uxorem docere, sed Maritum. Non tamen concederem fieri Monialem, idque propter illam aliqualem potentiam sexus Masculini. Si verò prævalet sexus Masculinus; Mas reputabitur, & ut talis Matrimonium inire potest, nam propterea nec profiteri posset in Religione Monialium, nec nubere viro, poterit tamen validè Ordines suscipere, sed illicitè, quia ut alibi diximus, Hermaphroditus est omnino ab altari repellendus. Eidem denique non concederem, fieri Religiosum, ut nec concessi præcedenti fieri Monialem.

28. Tertius. Quidam nullum sexum habet, quid Iuris?

Respondeo, Certè supponis rem admodum innaturalem: sed esto. Is inhabilis ad Matrimonium erit ex omni parte.

29. Quartus. Quidam, post probationes Medicorum, & Marronarum peritarum, secundum utrumque sexum æqualiter potens, quid Iuris?

Respondeo, Hic Matrimonium contrahere poterit secundum illum sexum, quem elegerit: quo electo, peccabit mortaliter, si fortè alio vii velit. Immo Parochus huius Matrimonio assistere non debet, ut volunt Sanchez, & Pont. lib. 7. cap. 65. num. 8. nisi is dictam electio-

nem coram Iudice Ecclesiastico faciat, tamque fœmenro. Vnde fit, ut si mortuo conjugis, videtur remanere nomen factam mutando, peccaret tamen contra naturam, immo ex Sanchez, aliisque peccaret mortaliter, etiam si iuramentum non emisisset, quod tamen videtur negat Hurt. d. 22. matr. diff. 10. n. 34.

30. Hinc duos Hermaphroditos æqualiter, & æqualiter prævalentes in vitroque sexu, non potest vsum promiscuum virtutisque sexus hoc est mulierculini modo fœminini, nec licet, nec validè contrahere inter se Matrimonium docet Perez, d. 37. matr. d. 2. quia illa essent, quasi duo matrimonia, & illud videretur abhorre ab ipsa natura rationali, & naturæ Republica.

31. Si alter sexum unum eligat, alter alterum, & unum solum vsum contrahat, non video, unde invalidum oriri possit.

Propter maiorem rationem, maioreque incommodis æqualiter potens in vitroque sexu, nec Religione virorum, nec mulierum ingredi valet, nec Ordines suscipere, idque nec licet, nec validè ut late præstat Sanchez l. c. & lib. 7. conf. cap. 1. §. 1.

32. Quintus casus. Quidam conjugata inter se vir, prorumpente natura in sexum masculinum, quid Iuris?

Respondeo, si remanet in illa etiam sexus fœmineus, validum fuit Matrimonium, ipsique tenetur habere etiam nunc eligere, seu in hoc sexu perseverare. Si vero non remaneat, tunc Matrimonium fuit, & tunc tenetur invalidum, quia sexus ille fœmineus, sub quo contractum non erat perpetuus, atque adò ineptus ad contrahendum illud. Non erat autem perpetuus, quia licet in la sexus virilis, saltem in dispositione corporis, quæ tempore jam erupit. Ex qua doctrina sequitur huiusmodi per bonam fidem potuisse uti matrimonio, ut ceterum verè conjux non erat.

33. Ob similem rationem rectè docet De Lugo, Resp. mor. lib. 1. c. 32. Dianap. 5. r. 14. r. 149. & de hoc fuit late Porrella in dub. Regul. v. professus fuit. Moniales quæ erumpat in matrem, nulliter profellum fuisse, adeo à Monasterio educandam, neque cogendam professorem emittere in Monasterio virorum, quia nec professens habuit intentionem proficendi, nisi contra Moniales, nec aliter illam accepit, ut Prælatum, nisi per hanc nam, quicquid aliqui dixerint apud eundem Delugum, cum casus hic occurrisset, cogere prædictam monialem, ad proficendum in Religiosorum Monasterio.

34. Sextus. Quidam conjugatus incipit esse foena, subrahente natura instrumentum genitalis, quid Iuris?

Respondeo, Tantam mutationem evenire non potest Delugo l. c. ex Medicorum relatione. Si tamen currat, docet, Matrimonium quidem fuisse, sed si mutato sexu, dissolvi vinculum dicti Matrimonii, quod Matrimonium (inquit) consistit nequit inter duos foenas, sicut nec inter duos mares: unde addit, se non quod Thom. Sanch. in suo opere de Matrimonio meminerit huius capitis, unde vinculum Matrimonii quamvis consummatum, dissoluitur, etiam ante mortem alterius ex conjugibus, possit.

35. Verum mihi valdè difficile est, concedere, Matrimonii vinculum ante alterutrum obitum dissolvi, cum omnes Scripturæ, Patres, & Theologi clarescant, Matrimonium consummatum, non nisi morte dissolvi. Melius igitur, & expeditius in presentia id dicere, quod modo in simili fere casu dictum est, nem. 32. Matrimonium fuisse ab ipso initio invalidum, quod hoc Matrimonium fuisse ab ipso initio invalidum, & contractum, sub quo contractum fuit Matrimonium, non quænter habilitas personalis ad Matrimonium, sed quænter latente in corporali dispositione sexus ab ipso qui deinde tandem apparuit. Delugo autem immo miratur silentium Thomæ Sanchez, nam etiam in illis

caso dissolveretur, vinculum Matrimonii, non debuit dictus Sanchez ejus mentionem facere, quem ipsemet De Lugo, ex Medicorum relatione, ait, evenire non posse.

36. Propter eandem rationem, si quis Profectus in Religione contraheret modo dicto in feminam, nulliter professus fuisset, nec esset cogendus, ut profiteretur apud Moniales, ut in simili dictum est modo n. 33.

37. Quod si quis iam initiatus Sacerdos simili ratione deficeret in feminam, fuissetne verus Sacerdos? Id enim hac occasione innuere, curiosum est.

Respondet De Lugo loc. cit. ipsum fuisse verum Sacerdotem, & Sacerdotis characterem per hujusmodi mutationem non amittere, invalidè tamen in posterum consecrationum, vel absoluturum à peccatis; sicuti, inquit, Anima Sacerdotis extra corpus characterem servat, quia est indelebilis, cum tamen non possit valide consecrari, quia exercitium Ordinis conceditur composito, id est homini, non verò solum animæ. Sed in his nostrum non est pluribus immorari, vel nostras considerationes immiscere.

§. III. Impotentia respectiva.

Posse dari Impotentiam, hoc est posse personam aliquam esse ineptam ad actum conjugalem cum hac peculiari persona, licet cum aliis sit apta, scimus, & habemus in Luce, C. ult. m. 33. quæst. Nec obstat in eodem loci dicti, C. Requisti 33. q. 1. & C. Laudabilem, De frig. & malefic. fieri non posse, ut aliquis sit impotens cum una, & potens cum alia, non obstat, inquam, quia in hoc posteriore loco Textus loquitur de impotentia ex frigida, quæ certè, si est, respectu omnium est.

1. Triplici autem modo hæc respectiva Impotentia accidere contingit. Primò, ex improportione instrumentorum generationis, ut si femina, respectu instrumenti viri hujus sit arcta, vel vir propter pinguedinem prope accedere ad vas mulieris non valeat. Secundò, ex Maleficio, tendente contra hanc personam particularem. Tertiò, ex quadam antipathia naturali circa hanc. Quæ tria capita latè explicant Aversa, q. 13. sect. 3. Ver. Sexto Denum, & Pontius l. 7. c. 62.

3. Dico iam, hanc impotentiam cum hac, si sit perpetua, esse impedimentum dirimens Matrimonium contrahendum cum hac, vel si cum illa contractum fuit, esse separatim coniuges, modo, quo dictum est §. 2. n. 5.

4. Dictum hoc certum est, quia Canones absolute & sine distinctione impotentiam perpetuam constituent impedimentum dirimens. Adde rationem. Ideo enim absoluta impotentia dirimit Matrimonium subséquens, quia persona, quæ ejusmodi impotentia laborat, non est apta ad actum generandi; sed idem est in respectiva pro hoc Matrimonio, ergo pro hoc impedimentum erit dirimens.

5. Si omnibus à prudentibus viris, & Matronis experitis, temporalis sit ejusmodi impotentia, eam non esse impedimentum dirimens, constat ex dictis. Quod, si dubium adsit, nam hæc sit perpetua, an temporalis, mox universalius dicam §. seg.

§. IV. Quomodo Iudicium ferendum sit, quando dubia apparet impotentia in Matrimonio, jam contracto.

1. Spissimè incertum est, an prædicta impotentia perpetua verè adsit inter coniuges legitimo Matrimonio unitos: Qua ratione igitur hæc incertitudo, si pro foro conscientie, si pro foro externo, evincenda est?

2. Pro foro conscientie. Quando dubium est, an Impotentia sit perpetua, an sit temporalis poterunt coniuges pro tempore, id est, solum per triennium, commisceantur, utrumque experiantur, an ipso temporis, & ætatis, & circumstantiarum opportunitate cesset impotentia, atque adeo evincatur. Nam in prædicto dubio habent coniuges ius inquirendi de potentia, vel impotentia, quæ aliter

Pars III.

inquiri non potest, nisi copulam attentando: quod, si semen aliquando dispergatur, cum id sit per accidens, non erit culpa, ut mox iterum dicam n. 8. Solum triennium dixi, nam tantum temporis prudenter præfixit, (C. Laudabilem, C. fin. de frigido. Ecclesia requirit, & sufficere ad indagandam hanc veritatem. Post triennium igitur, si persistat impotentia, sunt separandi coniuges modo nuper dicto, supra hoc eodem cap. §. 2. num. 5. Quando non sit dubium, sed ipse verè probabilis consummandi copulam, dicam num. 8. cum Sanch.

3. Pro foro externo (cujus tiam non pauca faciunt, ut videbis etiam pro interno) alia ratione procedendum est, quando coniuges conveniunt, fatendo impotentiam, alia verò, quando dissentiant.

Quando conveniunt.

4. In hoc casu, quamvis conveniant coniuges, affirmando impotentiam, si tamen ejus moralis saltem certitudo, per Medicos, & Matronam peritam, modo supra dicto non appareat, conjugibus fidem ne habeat statim Iudex, nec Matrimonium invalidum statim pronunciet, nam ex communiore, ac probabiliori sententia, tria præstanda antea sunt, vide C. Laudabilem, De frigido. Sanch. Pont. aliosque cum Avers. q. 13. sect. 5. §. Statuendum tamen. Primò per tres annos continuos debent ejusmodi coniuges frequenter, (& quidem morali frequentia, & humana) experiri, an verè sint impotentes: id, quod faciunt, attentando copulam materialem. Secundò, iidem post dictos tres annos jurare debent, se coire, non potuisse, licet conati sint. Tertiò, debet accedere Testimonium septimæ manus, ut jura loquuntur, id est debent septem propinqui ex parte viri, & septem ex parte femina, vel in horum defectu totidem vicini vel saltem quot haberi possunt, debent, inquam, jurare se credere coniuges verum dicere, dum ij jurant se per illud triennium copulam perficere non potuisse. Hæc dispositio merito à Sacris Canonibus statuta est, ne inter ipsos coniuges intercurrat aliqua fraus, vel collusio, & ne, si facilis fides habeatur aliqua deceptio subiaceat. His ergo tribus conditionibus positus de invaliditate Matrimonii, sententiam Iudex proferat.

5. Duo nota. Primo, si ante finem Triennii appareat certo physice, vel moraliter impotentia perpetua, ut si apparent virilia arida, &c. ut supra diximus, tunc non erit expectandus triennii finis, nec adhibendum Testimonium supradictum septimæ manus; hoc enim Testimonium requiritur, quando res est dubia, ut videbimus: sed si res certa sit, ad quid ejusmodi Testimonium? statim ergo ferenda est sententia à Iudice de invaliditate Matrimonii, quia tunc subintrat doctrina data §. 2. n. 5.

Ita docet Hurt. d. 22. matr. d. 11. n. 38. contra Sanch. & Pontium ab ipso citatos requirentes, etiam hic, septimæ manus Testimonium. Ratio autem Hurtadi, quæ est modo dicta, satis efficax mihi videtur.

6. Nota Secundò. Quando nam debet incipere ejusmodi triennalis experientia? Sanchez cum communi dicit, incipere à die intentatæ primæ copulæ, Pontius à die, quo Iudex decernit, faciendam esse ejusmodi triennalem experientiam. Aversa, à die, quæ præfiget Iudex, ut rationalius judicabit; id enim totum Iudicis arbitrio remittitur.

Ex iis sententiis. Prima est servanda, quando agimus pro foro conscientie juxta dicta n. 2. Secundam, vel tertiam, (cum utraque sit probabilis) poterit, ut libet, amplecti Iudex, immo etiam primam, quando illa vti, necessarium, seu opportunum ipse arbitrabitur, quod certè erit, si post multum tempus ad Iudicem acceditur, & interim coniuges experti copulam fuerint.

7. Dum autem dicitur Triennium debere esse continuum, morali intelligatur modo (ut contra aliquos, requirentes continuam physicam, bene docet Diana p. 11. r. 5. ref. 8. G. Hurt. d. 22. diff. 11. num. 41. fine,) id est non magna interruptione facta, quod si magna ob aliquem casum intercessit, suppleatur prudentis Iudicis arbitrio, post triennium.

N 8. Deni

8. Denique, si dum attemptat coniux copulam, non potest intra vas semen emittere, sed dispergat extra, sine non peccabit, quia effusio ipsi voluntaria non est, sed per accidens, sequitur ad experientiam, quam is legitime facere valet. De qua re lege Sanchez *lib. 9. d. 17. n. 20.* 24. qui addit, quandiu verè probabilis spes est consummationis copulam, etiam per sex, etiam per plures annos, posse coniugem illam tentare; nam, si non est spes verè probabilis, sed solum dubia, quos terminos explicui *supra §. 1. n. 5.* tunc profecto tentare copulam coniux non poterit, nisi per triennium, ut iam dictum est *n. 2.*

QUANDO DISSENTIUNT.

9. Si alter coniux affirmat, se esse potentem, quam potentiam negat alter, quid decernet Iudex?

Respondeo, ac distinguo duo casus. Primus casus. Si qui negat potentiam, reclamet statim, hoc est infra bimestre à Matrimonio contracto, afferatque signa impotentiam physicè, vel moraliter certam ostendentia, debeat illom Iudex audire; *Ex dicto cap. 1. de frigidis*, deinde (ex doctrina Sanchez, & Pontii, non verò Hurtadi, ut diximus *num. 5.*) recipere ejusdem iuramentum, & insuper Testimonium septimæ manus, modo *supra num. 4.* explicato, & sic Matrimonium illud pronuciare invalidum, illudque dissolvere: at, si afferat signa nequaquam, modo dicto, certa, sed dubia, debeat Iudex illis coniugibus concedere triennale experientiam, quo transacto, immo, & nondum transacto, si appareat certo impotentia, dissolvat Matrimonium: at vero, si adhuc remaneat dubia, altero affirmante, negante altero, fiat, quod mox dicam *n. 11. & 12.*

10. Secundus casus. Si qui negat potentiam alterius, reclamet tardè, id est post bimestre (etiam post annos) afferatque signa impotentia certa physicè, ut voluit Sanchez *lib. 7. d. 109. num. 5.* vel moraliter (adverte, à Sanchez signa certa moraliter vocari hic verosimiliter evidentia) tunc Iudex, præcedentibus iuramento negantis, & iuramento septimæ manus, dissolvat eodem modo Matrimonium, quo in primo casu. Ita omnino, quoad dissolutionem cum Sanchez *loc. cit.* quem affert, sed non sequitur Averf. *quæst. 13. de matr. sect. 5. Ver. Quod si pars*, sive citò, sive tardè, sive vir, sive femina reclamet, si enim certa appareat impotentia, nullum fuit Matrimonium.

11. Hæc doctrina de hoc secundo casu est aliquanto magis controversa, quàm doctrina de casu primo, nam propterea eos duxi distinguendos. Dixi autem (quo ad dissolutionem.) Nam, an necessariò adhibendum sit iuramentum negantis, & Testimonium septimæ manus, recurrit doctrina Sanchez, & Pontii, illud requirentium, Hurtadi verò non requirentis, ut vidimus *n. 5.*

Quod, si idem tardius reclamare affert signa, seu probationes dubias (reclamanti enim semper incumbet probare impotentiam alterius) ut tandem res decernatur, quærat Iudex Testes spectatæ virtutis, qui fortè ab utroque coniuge audierint, ipsos potuisse, vel per triennium non potuisse, Matrimonium consummare, factisque cæteris probationibus per iuramenta dicta *num. 4.* cum sic potentia, vel impotentia iam moraliter constet (nisi aliud in contrarium advertatur ex circumstantiis) dissolvat Iudex, vel firmet Matrimonium. Si tamen his omnibus diligentis exhibitis, vel illi Testes de eo auditu haberi non possint, vel prudenti iudicio, quamvis illi habeantur, adhuc res non appareat certa moraliter, concedat Iudex prædictam triennem experientiam, qua elapsa, si res adhuc dubia remaneat, vel etiam purè probabilis (id est ea probabilitate, quæ non pertingat ad certitudinem, quam explicui *§. 1. num. 5. & 6.*) confirmet Matrimonium, quia tunc non potest spoliare coniugem suo coniuge: nam ad spoliandum eum, qui est in possessione bona fide habita (ut habuit coniux, de quo loquimur, quando Matrimonium sine ulla suspitione impotentia contraxit) non sufficit probabilitas, sed requiritur certitudo, multo magis in negotio Matrimonii, cuius

ius valori est semper favendum, etiam post quodam tempus.

12. Quid, si probetur per certas probationes, nempe coniugem cum cognitione sua impotentem Matrimonium contraxisse?

Respondeo. Profecto putarem, salvo petitorio, tunc esse Matrimonium à Iudice dissolvendum, quo eo casu coniungi non faveret possessio.

13. Denique iterum adverte, prædicta pro bimestre non tollere obligationem fori interni, quæ coniugibus, si verè cognoscant potentiam, vel impotentiam, necitur, vel persistere in Matrimonio, vel illud dissolvere, ut ex dictis patet. Hæc clare sunt dicta, nam agitata, sed profecto non parum implicata habet Sanchez, Pontium, Hurtadum, Averfam, Petrum, alios apud eosdem, nec omittas Tancr. *lib. 7. de matr. sect. 107. & 108.* multa in hoc argumentum afferunt contra Ioan. Sanchez.

14. Illud ne à te hac occasione excidat, Lemma de Matrimonii invaliditate, etiam tet latam, etiam de quocunque tempore, nunquam transire in rem iuram, id est, detecto errore, debet retineat, & iterum debere coniuges coniungi, si transissent ad secundas Nuptias, quia si illud præfuit validum, hæc secundæ Nuptiæ nullæ forent, & si prius Matrimonium nulla humana potentia dissolutum, si bona, vel mala fide processerunt coniuges, obtinendam dissolutionem Matrimonii ratione prædictæ impotentia, & deinde post legitimam experientiam appareat certo potentia, Matrimonium esse restitutum docet Sanchez, *lib. 7. d. 99. & 100. d. 101. Pontius lib. 7. cap. 65. n. 6.* negat si bona fide processerint, lege, & item Averfam omnino *loc. cit. Ver. in a. fu nostro.*

§. V. Impotentia, sive absoluta, sive respectiva super Matrimonio.

1. **S**uperveniens Impotentia Matrimonio iam legitime contracto nequaquam illud dirimit, quia Matrimonium semel validum semper est validum, & ita deciditur in iure; c. *Hi, qui 32. quæst. 7.* Quod in alio iure; c. *Quod proposuisti ibi.* videtur contrarium, sed non ita est, quia in hoc secundo Textu locum dedit sponsalibus de futuro, vel de impotentia, quæ Matrimonium præcessit.

2. An autem coniuges, quibus impotentia superveniat, possint usum Matrimonii quoad cetera, de ceteris, & exercere, si periculum pollutionis cum illis concedit Sanchez *lib. 9. d. 44. num. 22.* & latius ibi *cap. 20. & 21.* & nos satis explicuimus, *lib. 7. in D. d. cap. 3. num. 37. & 38.*

Quando, omnibus expensis, dubium est, an impotentia perpetua præcesserit, unde sit dubium de validitate Matrimonii, an potius subsecuta sit, vide late apud Sanchez *lib. 7. matr. d. 103.* Regin. *lib. 3. num. 105.* Averf. *cap. 21. sect. 4.* Bonac. *q. 3. de matr. p. 13. m. 11.* aliisque.

CAPVT XIV.

Impedimentum Decimumtertium.

RAPTUS.

DE hoc impedimento late egi *lib. 7. in D. d. cap. 3. d. num. 9.*